

Amerika'nın Asyalılara ettiği

Malezya'nın başkenti Kuala Lumpur, geçtiğimiz hafta iki gün boyunca Güneydoğu Asya Ülkeleri Örgütü (ASEAN) üyesi ülkelerin "Maliye Bakanları Zirvesi"ne ev sahipliği yaptı. Zirvede geçtiğimiz sene sınırlı ölçüde başlatılan "currency swap agreement" sisteminin geliştirilmesi kararı alındı. Bu sisteme göre ASEAN üyesi 10 ülkenin uluslararası rezervleri arasında bir bağlantı oluşturulacak. Eğer bu sistem gerçekleştirilebilir, Çin, Japonya ve Güney Kore'nin de desteği alınabilirse, üye ülkelerden herhangi birinin para biriminin hızlı bir şekilde düşüşe geçmesi halinde diğer ülkelerin merkez bankalarının devreye gireceği bir emniyet ağı işleyecek. Başka bir deyişle olası krizler, "imece" yöntemiyle atlatılacak. Bu sistem ile yaklaşık olarak bir milyar dolarlık bir havuz oluşturulması ve bu havuzun IMF programlarına alternatif değil, tamamlayıcı unsur olarak kullanılması tasarlanıyor.

ASEAN ülkelerinin bu çabaları çok haklı bir gerekçeye sahip. Üye ülkelerin para birimleri, dolar karşısında sene başından beri yüzde 5 ile 10 arasında düşüş gösterdi. Kimse rezervlerini piyasalara müdahale için çar-çur etmek istemiyor. Ne de olsa 1997-98'deki krizde ağızları çok fena yanmıştı. Bu arada çok daha büyük bir sorun var. Zayıflayan para birimleri ihracatçılara bir rekabet gücü getirirse bile bu güç bir işe yaramıyor. Çünkü dış piyasalarda talep iyice daraldı. Mallar ucuzluyor, 1997'den beri ihracat fiyatları ortalama yüzde 20 oranında düştü; ama satacak kimse olmayanca ne işe yarar ki?

Aç bir adama yemesi için balık mı verirsiniz, yoksa ona balık tutmasını mı öğretirsiniz? Krizden sonra Amerika piyasası ASEAN ülkelerine kasa kasa balık gönderdi. Durum böyle olunca da bu ülkeler balık tutmayı öğrenme ihtiyacı duymadılar. Şimdi de bir oltaya, bir de denize bakıp ne yapacaklarını şaşırıyorlar. Güneydoğu Asya'nın krizden hızlı bir şekilde çıkmasının sebebi yüksek ihracat performansı idi. Amerikalılar, Asyalılar'ın çok ucuza mal ettikleri kaliteli bilgisayar ve elektronik ürünlerini kapıştıkça muazzam boyutlarda bir "ihracata dayalı büyüme" sağlandı. Buradan gelen paralarla da yeni yatırım-

lar finanse edildi. Ancak ne var ki, "nasıl olsa para geliyor" düşüncesinin verdiği rehavet yüzünden özellikle mali sistemler ve şirket yapılanmasında gereken yapısal reformlara önem verilmedi. Aynı hatayı Japonya da 1989-90'da yapmıştı; sıfır faize rağmen hâlâ durgunluktan çıkamadı.

Geçen seneden beri ABD'de yaşanan ekonomik yavaşlama nedeniyle bu piyasa daralınca Güneydoğu Asya'nın ihracata dayalı büyümesi de sekteye uğradı. Zamanında bölgeyi elinden tutup krizden çıkararak ABD, şimdi kendisiyle birlikte aşağıya çekiyor. Bu arada Japon Yeni'nin zayıflığı nedeniyle Japon piyasasının da talebin daralması ve Çin'in ucuz işgücü ile dev piyasa potansiyeli sayesinde yabancı yatırımlar konusunda ASEAN ülkeleri için mücadele edilemeyecek bir rakip oluşturması gibi sebepler nedeniyle Güneydoğu Asya üzerinde kara bulutlar çoğalıyor. Dış piyasalar küçülürken, içeride de sorunlar yaşanıyor. Şirket yapılanmasında reform tam olarak gerçekleştirilemediği ve borç batağı temizlenemediği için bankalar kredi açacakları yerde riskten uzak durup paralarını devlet tahvilleri-

ne yatırıyorlar. Hal böyle iken yatırım yapılamıyor; iç talep büyüyemiyor.

Dört yıl önceki krizin geri gelmesi ve negatif büyüme çok uzak bir ihtimal olsa bile Güneydoğu Asya ekonomilerinin hızları gittikçe düşüyor. Durumu en iyi olan ve 2000'de yüzde 10 oranında büyüyen Singapur bile geçen salı günü 2001 yılı için büyüme tahminini yüzde 5-7 aralığından yüzde 3.5-5.5'a çektiğini açıkladı. Diğer ASEAN ülkelerinde ise yüzde 3-4 beklentileri var. İşin bu rakamlardan başka bir boyutu daha mevcut. Birkaç gündür Türkiye'de esnaf eylemlerini izliyoruz. Güneydoğu Asya'da ve özellikle Endonezya ile Malezya'da benzer sahneler yıllardır yaşanıyor. Türkiye'den farklı olarak bu ülkelerde ekonomik sorunlar, etnik ayrımcılığa dayalı ve kan dökülen huzursuzluklara yol açıyor. ASEAN'ın maliye bakanları şu günlerde rezervlerini sağlama almaya çabalyorlar. Ancak her yıl sayıları milyonlarca artan işsiz gençlere iş oluşturamazlarsa kendilerini ve hükümetlerini kapı dışında bulabilirler.

MELBOURNE'dan

ALTAY ATLI

atli@deakin.edu.au